

MODEL PÍSEMKY PRO ZKOUŠKU Z FONETIKY PRO LOGOPEDY

Struktura písemky a typ úkolů bude stále týž, konkrétní náplň ovšem vždy jiná.

Úkol 1

Následující dva české výrazy jsou přepsány pomocí zjednodušené transkripce. Vaším úkolem je slovo A) přepsat do běžného pravopisu češtiny a B) určit všechny hlásky v daných výrazech, tj. popsat je co nejpřesněji z fonetického hlediska (určit všechny fonetické charakteristiky nezbytné k jednoznačnému vymezení v daném jazyce). Užívejte mezinárodní terminologii. Chybou je opomenutí nutné charakteristiky, také nesprávné znění termínu je chybou. Opakující se hláska stačí klasifikovat pouze jednou.

[la:fka]

[louka]

Komentář: Příklad klasifikace:

[l] = konsonant, znělá orální alveolární laterální aproximanta, sonora (likvida)

[o] = vokál, krátký zadní středový zaokrouhlený

U konsonantů je třeba určit:

místo artikulace, způsob artikulace, znělost, orálnost/nazálnost, centrálnost/laterálnost, typ hlásky z akustického hlediska

Pozn.: 1) V češtině se rozdíl mezi orálními a nazálními konsonanty využívá jen u okluziv, ale i u jiných typů konsonantů by mohl v jiných jazycích být uplatněn; proto je nutné orálnost/nazálnost určit u všech konsonantů. Jedinou výjimkou je [h], které ani orální, ani nazální, protože je to hláska, která je artikulována v hrtanu (larynx). Orálnost totiž odkazuje na fakt, že se hláska tvoří v ústech, a nazálnost na fakt, že dochází k rezonanci v dutině nosní. Nic z toho pro [h] neplatí.

2) Podobně se rozdíl mezi centrálními a laterálními konsonanty v češtině využívá jen u aproximant ([l] je laterální aproximanta, zatímco [j] je palatální aproximanta), nicméně jiné jazyky ho mohou uplatňovat i u jiných konsonantů; proto je opět nutné centrálnost/laterálnost určit u všech konsonantů. Výjimkou je opět [h], které není ani centrální, ani laterální. Oba pojmy totiž odkazují na činnost jazyka, ale [h] není tvořeno jazykem.

Klasifikace [h] potom bude:

[h] = konsonant, znělá laryngální (nebo glotální) konstriktiva, frikativa

U vokálů je třeba určit:

horizontální polohu jazyka, vertikální polohu jazyky, zaokrouhlenost, délku (akustické hledisko není nutné, protože vokály jsou v češtině jen jednoho druhu)

Častou chybou je opomenutí nějaké charakteristiky (všechny jsou důležité!) nebo zkomolení termínu (určitě neexistuje termín „(ten) okluziv“, ale jen (ta) okluzíva, stejně tak není „(ten) alveolár“, ale (ta) alveolára. Nebo se v češtině neříká „(ta) vokála“ a „(ta) konsonanta“, ale (ten) vokál a (ten) konsonant.

Úkol 2

Uved'te, co znamenají následující termíny. Ke každému termínu přidejte příklad nebo bližší vysvětlení – pouhý překlad termínu do češtiny není dostačující odpověď, tzn. že vysvětlení není, když napíšete, že vokál je souhláska. Stejně tak nestačí jen příklad, tedy např. že slabika je třeba *ta, ko, vý* ve slově *takový*.

slabika, intonace, postalveolára, přední vokál, diftong, přízvuk

Komentář: Termíny musíte co nejjasněji vysvětlit, tak aby bylo zřejmé, že víte, co znamenají. Z odpovědi musím poznat, že opravdu víte, co znamenají. Při nejasnostech bych se vás u ústní zkoušky zeptal, ale u písemné zkoušky nic takového není možné, proto musím vycházet jen z toho, co mi napíšete, a nemůžu si domýšlet, jestli termínu skutečně rozumíte. Jako vodičko si můžete představit, že termín vysvětlujete někomu, kdo o fonetice moc neví. To ovšem neznamená, že by vysvětlení mělo být primitivní jako pro laiky. Základy fonetiky se probírají už na základní škole a vaše odpověď tedy musí odpovídat **vysokoškolské** úrovni. Seznam všech termínů jste dostali k dispozici. Většinu jsem vysvětlil v hodině; zbytek najdete v zadaných skriptech.

Úkol 3

Vysvětlete, z jakých složek se skládá tvorba lidské řeči, tedy jak je lidská řeč tvořena.

Komentář: Tato otázka je zaměřena na nějaký větší problém, který jsme probírali na přednáškách nebo který je popsán ve skriptech. Bude vyžadovat vaše přemýšlení a aktivního využití znalostí, které jste nabyli studiem fonetiky. Není to tedy prosté vysvětlení pojmů jako v úkolu 2, ale obecnější otázka vyžadující širší a podrobnější odpověď.

Hodnocení

Sčítají se body. Za úkol 1 jsou 3 body, za každý pojem v úkolu 2 také 3 body (tedy celkem 18) a za 4 úkol jsou také 3 body. Minimální hranice pro úspěšnost jsou 2/3 bodů, tj. 16 bodů.